



**ВИЩИЙ
АНТИКОРУПЦІЙНИЙ
СУД**

**Аналіз
здійснення судочинства
Вищим антикорупційним судом
у I півріччі 2020 року
(як судом першої інстанції)**

Київ
2020

ЗМІСТ

1	Загальні обсяги процесуальної діяльності	2
2	Розгляд справ кримінального провадження	5
2.1	Рух справ та їх узагальнені характеристики	5
2.2	Складність справ	8
3	Розгляд процесуальних звернень, поданих в порядку здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування	8
3.1	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб на стадії досудового розслідування	9
3.2	Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування	11
3.3	Заяви про відвід	12

Стаття 3 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» покладає на Вищий антикорупційний суд завдання щодо здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства.

На виконання вимог пункту 2 частини 1 статті 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», частини першої статті 4 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» проаналізовано стан здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (далі – ВАКС) як судом першої інстанції за період з 01 січня 2020 року по 30 червня 2020 року.

Аналіз здійснено на підставі звітів за формами № 1-к ВАКС «Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд матеріалів кримінального провадження», № 1- о ВАКС «Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ», затверджених наказом ВАКС від 20 грудня 2019 року № 127, та інформації, внесеної до автоматизованої системи документообігу суду – комп'ютерної програми «Д-3».

Позови про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави на розгляд ВАКС у першому півріччі 2020 року не надходили.

Метою цього аналізу є надання кількісних характеристик діяльності ВАКС як суду першої інстанції для визначення ефективності його правозастосовної роботи та інформування громадськості про результати процесуальної діяльності. В аналізі висвітлено результати здійснення судочинства ВАКС за I півріччя 2020 року.

1. Загальні обсяги процесуальної діяльності

Згідно з положеннями статті 33¹ Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних кримінальних правопорушень, передбачених в примітці статті 45 Кримінального кодексу України, статтями 206², 209, 211, 366¹ Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених пунктами 1-3 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Слідчі судді Вищого антикорупційного суду здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду відповідно до частини першої цієї статті.

У першому півріччі 2020 року судочинство у ВАКС як у суді першої інстанції здійснювалося 26 суддями, з яких 8 згідно з рішеннями зборів суддів суду є слідчими суддями.

У період роботи з 01 січня 2020 року по 30 червня 2020 року в провадженні ВАКС перебувало 5996 справ та матеріалів, а саме:

- 203 кримінальні справи, або 3 % загального обсягу кримінальних проваджень суду;
 - 5792 клопотань, скарг, заяв, поданих під час досудового розслідування (97 %);
 - 1 заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.
- Надходження до ВАКС у звітному періоді становить 5529 справ і матеріалів, з яких:
- 54 кримінальні справи, або 1 % загального обсягу надходження справ і матеріалів до суду;

- 5474 клопотань, скарг, заяв поданих під час досудового розслідування (99 %);

- 1 заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

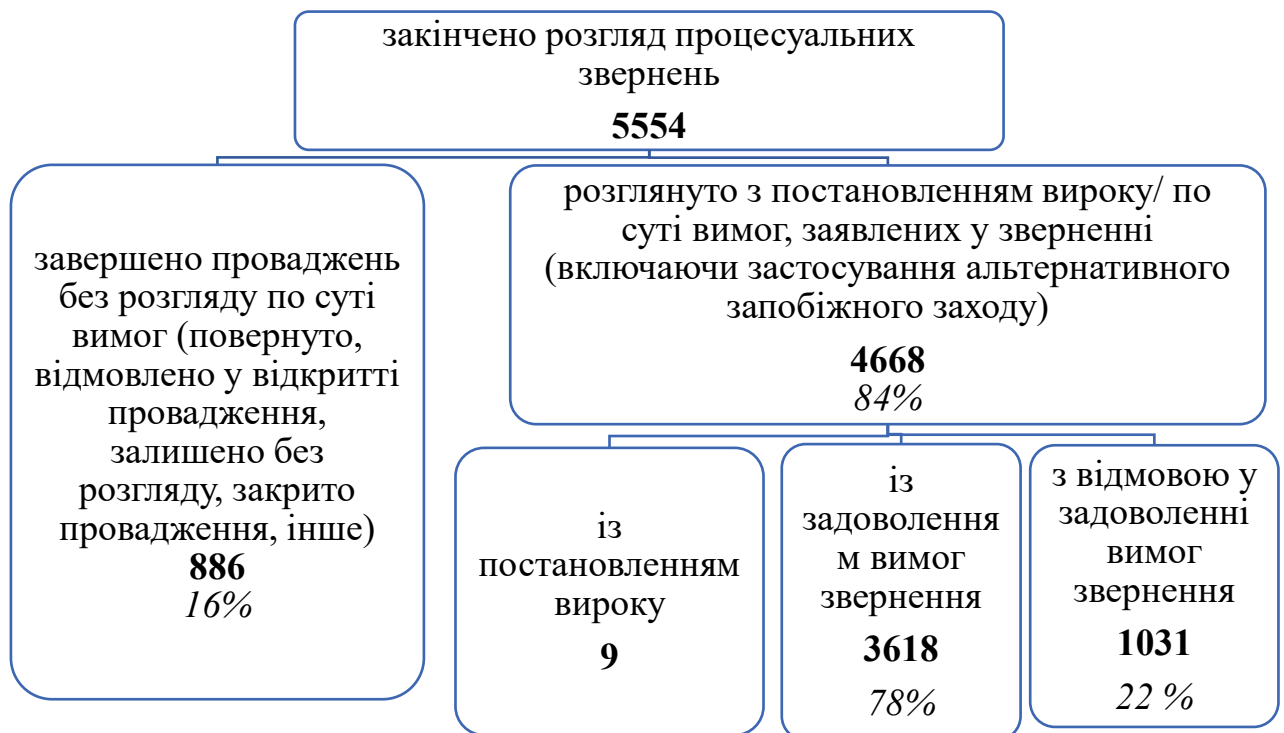
Кількість проваджень, що перебували на розгляді станом на початок звітного періоду (залишок 2019 року), становить 467 одиниць та складається із 149 кримінальних справі 318 клопотань, скарг, заяв, поданих під час досудового розслідування кримінальних проваджень.

У звітному періоді ВАКС закінчено провадження за 5554 процесуальними зверненнями, що перевищує показник їх надходження на 25 одиниць і свідчить про оперативність розгляду справ та відсутність тенденції накопичення залишків.

Частина розглянутих у звітному періоді процесуальних звернень становить 93 % тих, що перебували в провадженні ВАКС. Найбільша частина розглянутих припадає на клопотання, скарги, заяви, подані в порядку здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, та становить 5524 одиниць або 97 % розглянутих справ та матеріалів. Решту (3 %) закінчених проваджень складають кримінальні справи та заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Результати розгляду ВАКС кримінальних справ та матеріалів за видами ухвалених рішень відображено в схемі 1.

Схема 1

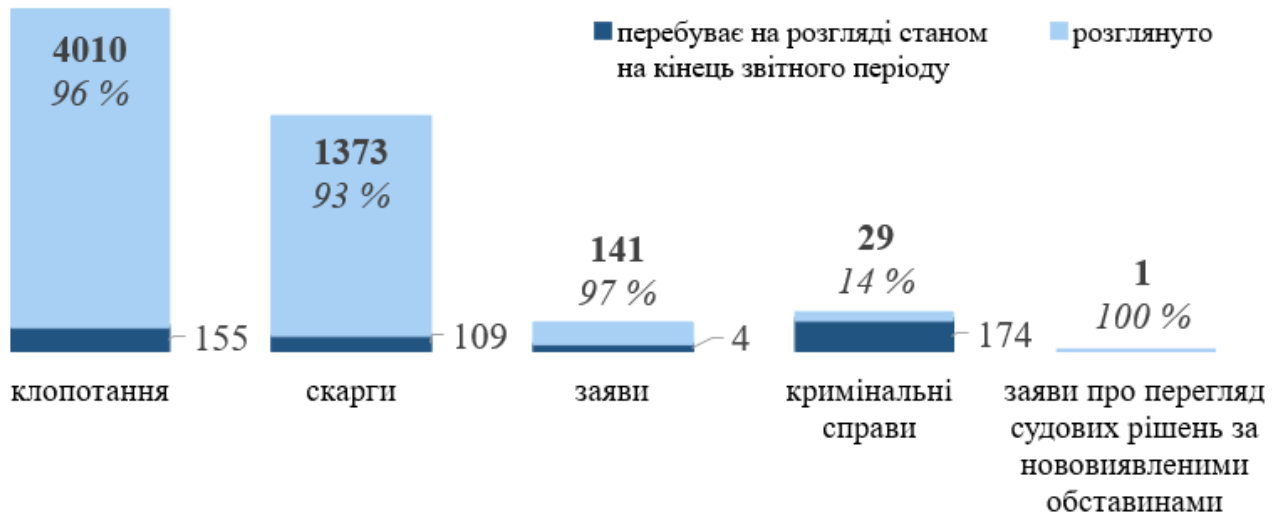


Як свідчить дані схеми, кількість процесуальних звернень, розгляд яких відбувся із ухваленням судових рішень по суті заявлених вимог, більше ніж у п'ять разів перевищує кількість тих, які по суті не розглядалися.

Структуру розгляду кримінальних проваджень ВАКС за видами процесуальних звернень відображено у гістограмі 1.

Гістограма 1

Розгляд кримінальних проваджень ВАКС за їх видами



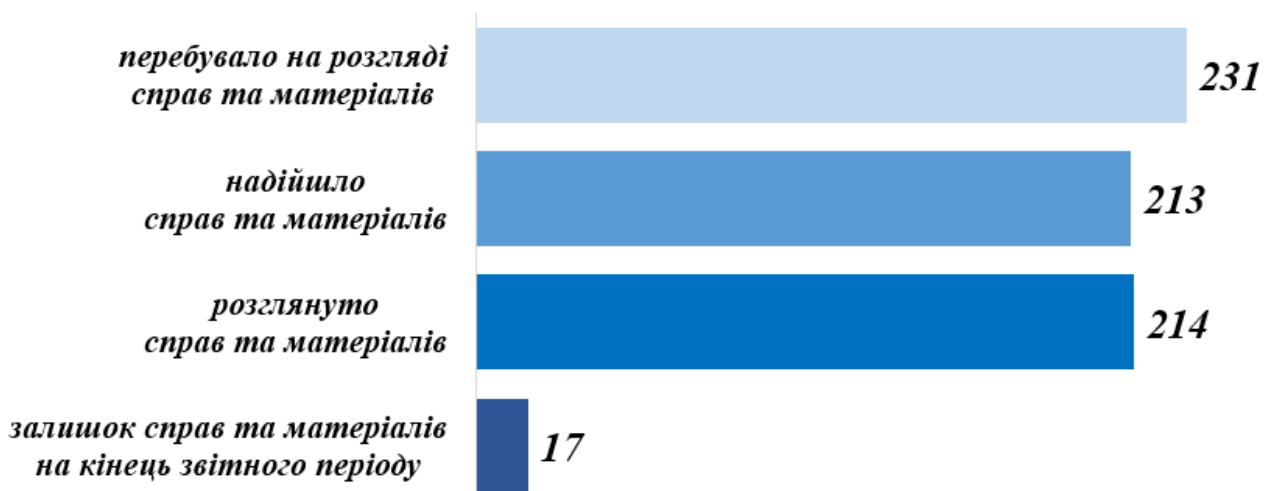
Кількість кримінальних справ і матеріалів, що залишились нерозглянутими у звітному періоді, становить 442 або 7 % проваджень, що перебували на розгляді ВАКС. За видами процесуальних звернень цей показник розподіляється наступним чином:

- 174 кримінальних справи, або 39 % загальної кількості справ і матеріалів, що залишились нерозглянутими ВАКС станом на 01 липня 2020 року;
- 155 клопотань, або 35 %;
- 109 скарг, або 25 %;
- 4 заяви про відвід, або 1 %.

Середні показники здійснення судочинства одним суддею ВАКС відображено у гістограмі 2.

Гістограма 2

Середні показники здійснення судочинства суддею ВАКС у першому півріччі 2020 року



2. Розгляд справ кримінального провадження

2.1. Рух справ та їх узагальнені характеристики

У першому півріччі 2020 року в провадженні ВАКС перебувало 203 кримінальних провадження стосовно 409 осіб, 201 з яких є провадженнями за обвинувальним актом, 2 – за клопотанням прокурора про закриття кримінального провадження. 54 з цих проваджень стосовно 84 осіб надійшли до суду у звітному періоді.

За видами кримінальних правопорушень кримінальні справи, що перебували на розгляді, розподілилися наступним чином:

- 42 провадження про вчинення злочинів проти власності, або 21 % загальної кількості кримінальних справ, що перебували в провадженні ВАКС у звітному періоді;
- 18 – про злочини у сфері господарської діяльності (9 %);
- 143 – про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг (70 %).

Розподіл кримінальних проваджень, що перебували на розгляді ВАКС в період з 01 січня 2020 року по 30 червня 2020 року, за ступенем тяжкості кримінальних правопорушень є таким:

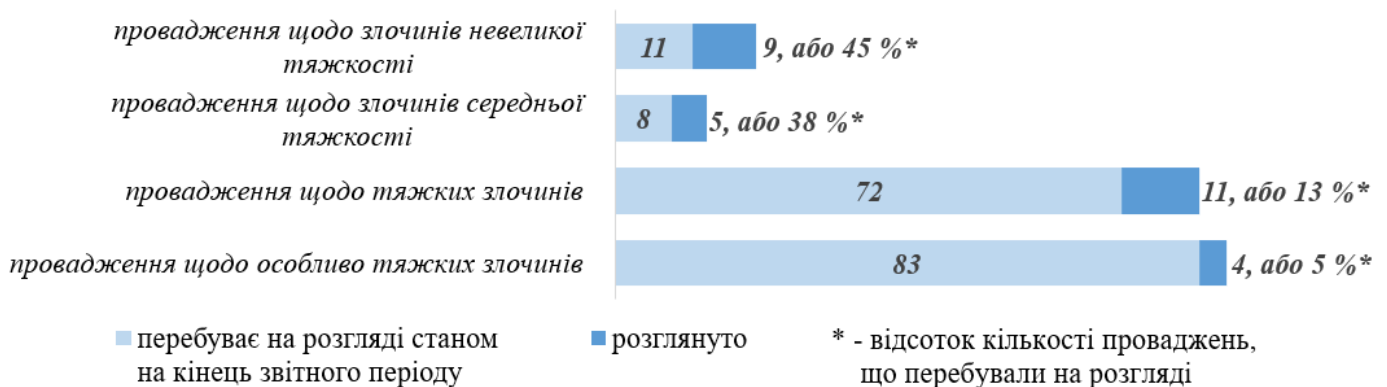
- 20 – щодо злочинів невеликої тяжкості, або 10 % проваджень, що перебували на розгляді;
- 13 – щодо злочинів середньої тяжкості, або 6 %;
- 83 – щодо тяжких злочинів, або 41 %;
- 87 – щодо особливо тяжких злочинів, або 43 %.

З викладеного вбачається, що переважна більшість справ (84%), які перебували в провадженні ВАКС, стосуються тяжких та особливо тяжких злочинів.

Структуру показників розгляду ВАКС кримінальних проваджень за ступенем тяжкості злочинів відображено в гістограмі 3.

Гістограма 3

**Структура показників розгляду ВАКС кримінальних проваджень
(за ступенем тяжкості злочинів)**



За кількістю осіб, обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень, кримінальні провадження ВАКС характеризуються так:

- 148 осіб, або 36 % загальної кількості осіб, провадження стосовно яких перебували на розгляді ВАКС у першому півріччі 2020 року, обвинувачувалися у вчиненні злочинів проти власності;

- 215 осіб (53 %) – у вчиненні злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг ;

- 38 осіб (9 %) – у вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності;

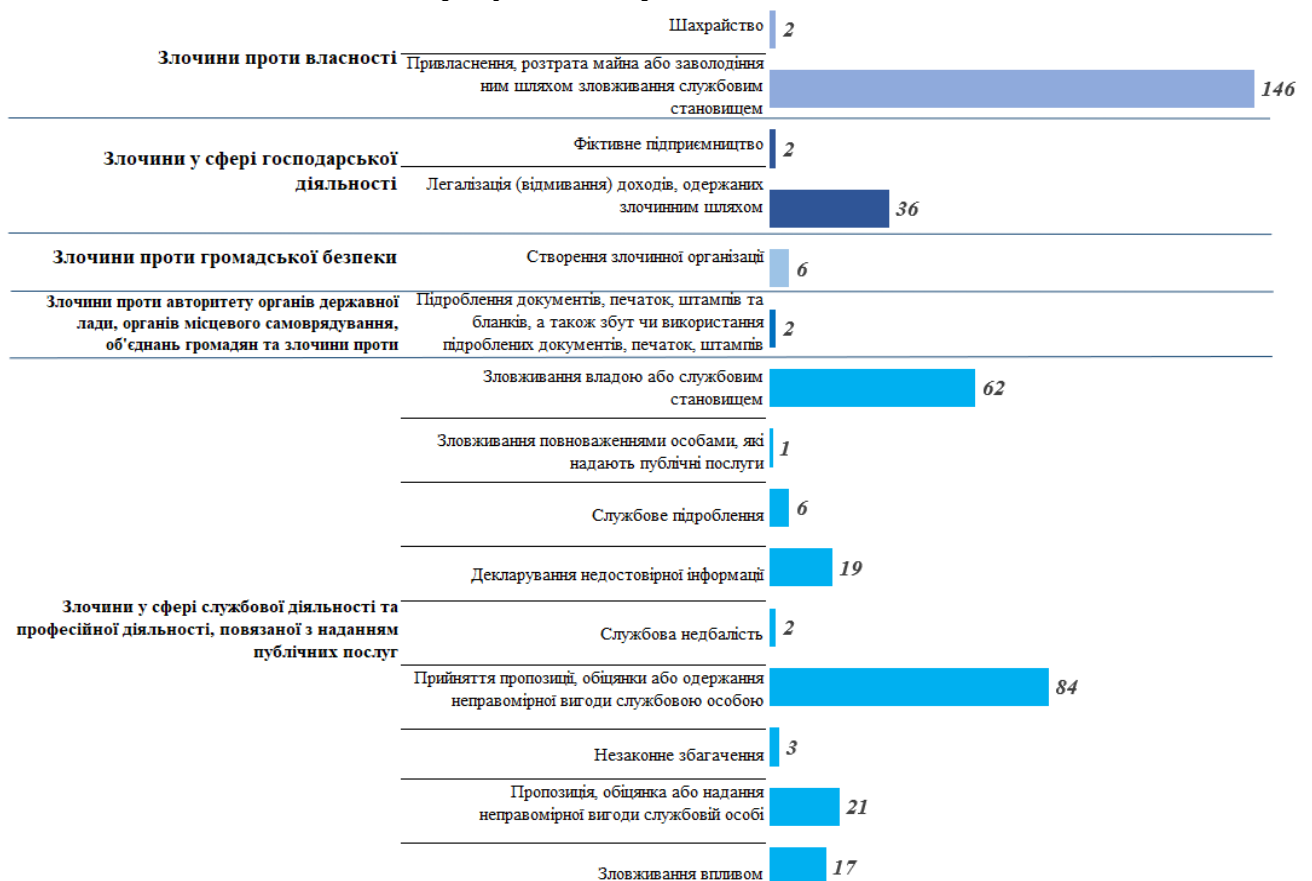
- 6 осіб (1 %) – у вчиненні злочинів проти громадської безпеки;

- 2 особи – у вчиненні злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочинів проти журналістів.

Детальну інформацію про злочини та кількість осіб, щодо яких ВАКС здійснювалося кримінальне провадження у першому півріччі 2020 року, відображено у гістограмі 4.

Гістограма 4

Інформація про види злочинів та кількість осіб, провадження щодо яких перебували на розгляді ВАКС



В провадженні ВАКС у першому півріччі 2020 року перебувало 43 справи, в якій обвинуваченими є особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (стаття 480 КПК України).

Розподіл за ступенем тяжкості злочинів, у вчиненні яких обвинувачуються особи у кримінальних провадженнях ВАКС, є наступним:

- 22 особи обвинувачувалися у вчиненні злочинів невеликої тяжкості, або 6 % тих осіб, справи щодо яких перебували на розгляді ВАКС у звітному періоді (408 осіб, щодо яких направлено обвинувальні акти);

- 26 особи – у вчиненні злочинів середньої тяжкості, або 6 %;

- 128 особи – у вчиненні тяжких злочинів, або 31 %;

- 233 особи – у вчиненні особливо тяжких злочинів, або 57 %.

У досліджуваному періоді ВАКС завершено 29 кримінальних проваджень (14 % справ, що перебували на розгляді) щодо 35 осіб. За результатами розгляду цих справ судом ухвалено:

- 9 вироків (8 – обвинувальних, 1 – виправдувальний), або 31 % всіх судових рішень, ухвалених за результатами розгляду кримінальних справ;
- 9 ухвал про закриття кримінального провадження, або 31 %;
- 8 ухвал про передачу справ за підсудністю, або 28 %;
- 2 ухвали про відмову в задоволенні клопотання прокурора про закриття кримінального провадження, або 7 %;
- 1 ухвалу про відмову в затвердженні угоди про визнання винуватості і повернення обвинувального акту прокурору для продовження досудового розслідування, або 3 %.

Станом на 01 липня 2020 року в провадженні ВАКС нерозглянутими залишаються 174 кримінальних провадження стосовно 374 осіб.

2.2. Складність справ

Наказом Державної судової адміністрації України від 21 грудня 2018 року № 622 «Про затвердження Загального класифікатора спеціалізацій та категорій справ» затверджено, серед іншого, коефіцієнти складності справ за категоріями.

Для суду першої інстанції зазначений нормативний акт встановлює коефіцієнт складності кримінального провадження з обвинувальним актом щодо злочинів проти власності – 35, щодо злочинів у сфері господарської діяльності – 45, щодо злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг – 50. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб (стаття 480 КПК України), яких у ВАКС у першому півріччі 2020 року перебувало 43, має найвищий коефіцієнт складності – 55.

Аналіз даних щодо кількості справ та коефіцієнтів їх складності показує, що справи, які перебували в провадженні ВАКС у першому півріччі 2020 року, мають високий середній коефіцієнт складності – 48, при цьому у 21 % справ цей коефіцієнт є найвищим – 55.

3. Розгляд процесуальних звернень, поданих в порядку здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування

Згідно з положеннями частини другої статті 33¹ КПК України слідчі судді ВАКС здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності ВАКС.

Так, у першому півріччі 2020 року в провадженні ВАКС перебувало 5792 клопотань, скарг, та заяв, поданих на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні. Безпосередньо у звітному періоді до суду надійшло 5474 таких клопотань, скарг, та заяв.

За видами процесуальні звернення, що перебували в провадженні суду у звітному періоді, розподіляються так: 4165 клопотань, або 72 % проваджень цієї категорії, 1482 скарги (26 %) та 145 заяв про відвід (2 %).

Кількість проваджень за клопотаннями, скаргами, заявами, розгляд яких завершено в першому півріччі 2020 року, становить 5524 одиниці, або 95 % від загальної кількості

зазначених матеріалів, що перебували на розгляді ВАКС. За результатами розгляду зазначених звернень:

- 4647 проваджень закінчено розглядом по суті вимог звернення (84 % завершених);
- 488 звернень повернуто заявникам (9 % завершених);
- за результатами розгляду 389 звернень ухвалено інші рішення (7 %).

Станом на 01 січня 2020 року незавершеними залишилися 268 проваджень за клопотаннями, скаргами та заявами, поданими під час досудового розслідування, або 5 % таких звернень, що перебували на розгляді в суді у звітному періоді.

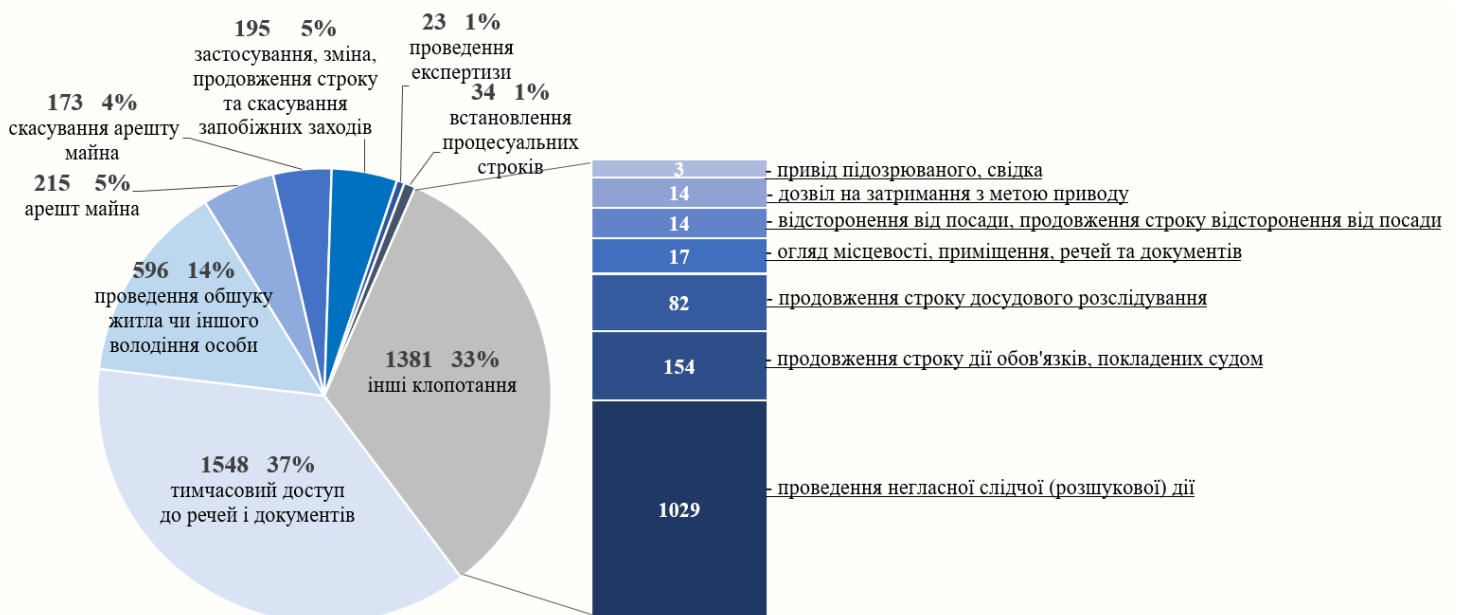
3.1. Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб на стадії досудового розслідування

У першому півріччі 2020 року на розгляд слідчих суддів ВАКС надійшло 4030 клопотань під час досудового розслідування. Із урахуванням залишку попереднього звітного періоду всього у провадженні суду перебувало 4165 клопотань слідчого, прокурора та інших осіб.

Детальну інформацію щодо структури клопотань, що перебували на розгляді ВАКС, за категоріями наведено в діаграмі 1.

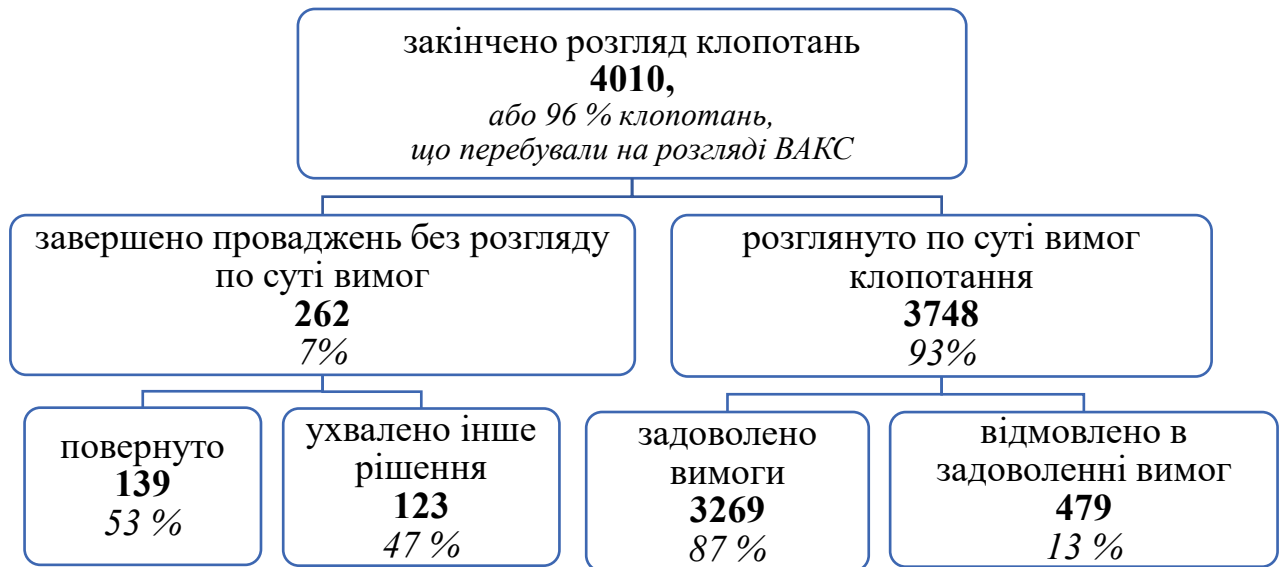
Діаграма 1

Структура клопотань, що перебували на розгляді ВАКС, за категоріями



У першому півріччі 2020 року ВАКС розглянуто 4010 клопотань, що становить 72 % усіх розглянутих за цей період справ та матеріалів.

Структуру результатів розгляду клопотань наведено у схемі 2.



З наведених даних вбачається, що слідчі судді ВАКС за результатами розгляду клопотань у 4,4 разів частіше приймали рішення про задоволення (у тому числі часткове задоволення) вимог, заявлених у клопотаннях, ніж інші рішення, а відмовляли у задоволенні вимог – за кожним восьмим розглянутим зверненням. Повернення у зв'язку із недодержанням заявниками процесуальних вимог відбулося за кожним 29 клопотанням.

Слідчі судді ВАКС у першому півріччі 2020 року розглянули таку кількість клопотань (за категоріями):

- 1464 про тимчасовий доступ до речей і документів, або 37 % від кількості клопотань, розглянутих судом;
- 589 про проведення обшуку та проникнення до житла чи іншого володіння особи (14 %);
- 206 про арешт майна (5 %);
- 151 про скасування арешту майна (4 %);
- 176 про застосування, зміну, продовження строку та скасування запобіжних заходів (4 %);
- 23 про проведення експертизи (1 %);
- 31 про встановлення процесуальних строків (1 %);
- 1370 інше клопотання (34 %):
 - 1027 про проведення негласної слідчої (розшукової) дії;*
 - 150 про продовження строку дії обов'язків, покладених судом;*
 - 82 про продовження строку досудового розслідування;*
 - 16 про огляд місцевості, приміщення, речей та документів;*
 - 14 про дозвіл на затримання з метою приводу;*
 - 14 про відсторонення, продовження строк відсторонення від посади;*
 - 3 про привід підозрюваного та свідків.*

За результатами розгляду клопотань про застосування запобіжних заходів слідчими суддями ВАКС ухвалено 10 судових рішень про застосування альтернативних запобіжних заходів.

Станом на кінець звітної періоду нерозглянутими залишилися 155 клопотань, або 4 % загальної кількості клопотань, що перебували на розгляді ВАКС.

3.2. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування

У першому півріччі 2020 року на розгляді слідчих суддів ВАКС перебувало 1482 скарги, подані учасниками кримінального провадження на стадії досудового розслідування, з яких 1301 – надійшли у звітному періоді.

Структуру скарг, поданих в порядку здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях, що перебували на розгляді, за їх категоріями наведено в діаграмі 2.

Діаграма 2

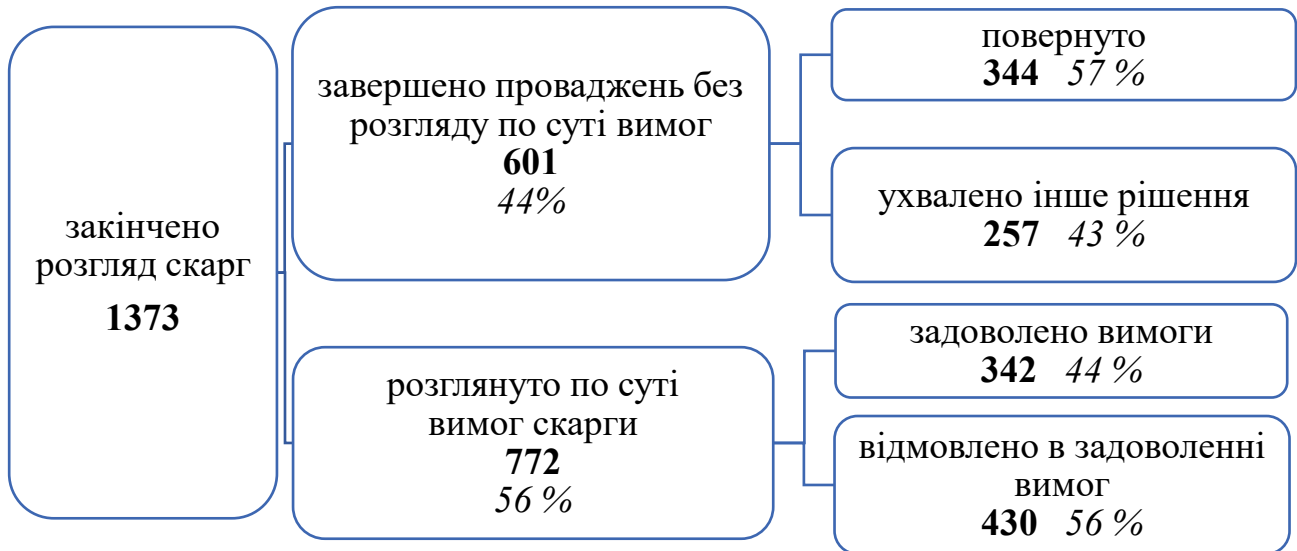


Найчастіше (у 75% скарг) заявники оскаржували бездіяльність слідчого, прокурора, серед якої така, що полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, складає 34 % від загальної кількості скарг, що перебували на розгляді суду.

У звітному періоді слідчими суддями ВАКС закінчено розгляд у 1373 провадженнях за скаргами, що становить 93 % всіх процесуальних звернень такого виду, які перебували на розгляді в суді.

Детальну структуру судових рішень, ухвалених слідчими суддями ВАКС за результатами розгляду скарг, наведено в схемі 3.

Схема 3



З аналізу викладеної інформації вбачається, що частина розглянутих у першому півріччі 2020 року скарг становить 93 % від загальної кількості скарг, що перебували на розгляді в цей період. В більшості випадків слідчі судді ВАКС розглядали скарги на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, прокурора та інших осіб під час досудового розслідування по суті заявлених вимог. При цьому результати вирішення питання щодо обґрунтованості вимог процесуального звернення розподілилися майже порівну, а кожному четверту скаргу було повернуто заявникам у зв'язку із недодержанням процесуальних вимог, встановлених КПК України.

Станом на кінець звітнього періоду нерозглянутими залишилися 109 скарг, або 7 % загальної кількості скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування, що перебували на розгляді ВАКС.

3.3. Заяви про відвід

У першому півріччі 2020 року на розгляді ВАКС перебувало 145 заяв про відвід слідчого судді, прокурора, детектива/групи детективів або самовідвід судді, 143 з яких надійшли у звітньому періоді.

Так, заявниками подано:

- 122 заяви про відвід судді, або 84 % всіх заяв про відводи, що перебували на розгляді ВАКС;
- 3 заяви про самовідвід судді (2 %);
- 10 заяв про відвід детектива (групи детективів) (7 %);
- 8 заяв про відвід прокурора (6 %);
- 1 заяву про відвід експерта (1 %);
- 1 заяву з інших питань.

У досліджуваному періоді закінчено розгляд 141 заяви про відвід, або 97 % таких звернень, що перебували на розгляді в суді. Задоволенням вимог заяв про відвід закінчився розгляд 5 заяв, з яких 3 – про самовідвід слідчого судді; 5 заяв – повернуто у

зв'язку з неналежним їх оформленням, за результатами розгляду 9 заяв ухвалено інші рішення (закрито провадження, залишено без розгляду та інші). У задоволенні вимог 120 заяв відмовлено.

Нерозглянутими станом на 01 липня 2020 року залишилися 4 заяви про відвід.

Оцінюючи ефективність здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом, необхідно враховувати як кількісні показники розгляду справ, так і рівень їх складності.

Як зазначалося, кримінальні провадження (справи), що перебувають в провадженні ВАКС, мають середній показник складності 48, при цьому 21 % справ мають найвищий коефіцієнт складності – 55. Більшість справ (84%) стосуються тяжких та особливо тяжких злочинів, обвинуваченими у справах часто є двоє і більше осіб, провадження здійснюються одночасно щодо низки злочинів.

Беззаперечно, такий рівень складності справ впливає на тривалість ведення судового слідства через значні обсяги доказів у кримінальних провадженнях, складність їх дослідження тощо, що загалом зумовлює збільшення строків розгляду справ.

Водночас потрібно звернути увагу на те, що у першому півріччі 2020 року судом розглянуто 5,5 тисяч клопотань, скарг, заяв в порядку судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, для розгляду яких КПК України встановлює доволі стислі строки розгляду. Для прикладу, близько 20% таких справ, розглянутих ВАКС, підлягали розгляду протягом 6 годин з моменту надходження.

Для забезпечення своєчасного розгляду справ та матеріалів протягом першого півріччя 2020 року у ВАКС призначено 7389 судових засідань. Зокрема, для розгляду кримінальних проваджень (справ) – 1536, з яких 477 – підготовчих та 1536 – в порядку судового розгляду. У 109 кримінальних справах судові провадження здійснювалося із застосуванням режиму відеоконференції.

Необхідно зазначити, що одним із об'єктивних показників, який надає можливість оцінити, наскільки успішно суд працює над розглядом справ, є показник відсотка розгляду справ, методику розрахунку якого містить Система оцінювання роботи суду: стандарти, критерії, показники та методи, затверджена та рекомендована судам для застосування рішенням Ради суддів України від 2 квітня 2015 року № 28. Цей показник є одним із основних, рекомендованих для оцінювання ефективності роботи суду Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (ЄКЕП).

За даними ЄКЕП відсоток розгляду справ у 84% і нижче є тривожним сигналом, 85-95% – насторожуючим, 96-102% – нейтральним показником, 103% і більше – передовою практикою. Рекомендованим стандартом цього показника є рівень 95%-105%, тобто від нижчого нейтрального значення до початкових значень передової практики.

Статистика здійснення судочинства ВАКС свідчить, що в першому півріччі 2020 року зазначений показник у суді складає 101%, що відповідає рекомендованому стандарту та показує орієнтованість на скорочення строків розгляду справ.

Показники значень середньомісячного надходження та розгляду ВАКС також підтверджують стабільність розгляду ВАКС справ та матеріалів у першому півріччі 2020 року: середньомісячне надходження до ВАКС у звітному періоді становить 922 справ та матеріалів, розгляд – 926.

***Відділ судової статистики,
аналітичної роботи
та узагальнення судової практики***